

בדין ייחוד עם אשה שבעלה בעיר

"אמר רבה: בעלה בעיר אין חוששין משום ייחוד. אמר רב יוסף פתח פתוח לרה"ר אין חוששין משום ייחוד. רב ביבי איקלע לבי רב יוסף בתר דכרך ריפתא אמר להו שקולי דרגא מתותי ביבי. והא אמר רבא בעלה בעיר אין חוששין משום ייחוד! שאני רב ביבי דשושבינתיה הואי וגייסא ביה" (קידושין פא ע"א).

א. רש"י פירש, שכשבעלה בעיר אין חוששין משום ייחוד, "להלקות, דמסתפי מבעל השתא אתי". ומשמע מרש"י, שעצם הייחוד אסור. והקשו על כך תוס', ד"ה בעלה בעיר, מהמשך הגמ' המקשה על רב יוסף, שאמר "שקולו דרגא מתותאי". דמה הקושיא אליבא דרש"י, הרי הייחוד מ"מ אסור, והקולא כשבעלה בעיר היא רק לעניין מלקות. לדעתם של תוס' מותר הייחוד לחלוטין כשבעלה בעיר, וכך פסק הרמב"ם. אמנם יש מהאחרונים שדייקו ברש"י, שאין כוונתו לאסור את עצם הייחוד, ולהלכה סובר אף הוא שהייחוד מותר, ומה שהדגיש שאין מלקין הוא מסיבות אחרות. עיין ב"ציץ אליעזר" ח"ו סי' מ פ"ד. ואכמ"ל.

אחרונים אחרים ס"ל, שלרש"י אכן יש איסור, ומתמצים את קושיית התוס' בדרכים אחרות. עיין ב"פני יהושע", שישב שבזדאי רב ביבי לא היה מתייחד עם אשתו של רב יוסף, ומה שאמר "שקולו דרגא מתותי ביבי", הוא רק לחומרא בעלמא משום דגייס בה. ושאלת הגמ' היא: שמכיוון שבעלה בעיר – דבר שמפחית את החשש, דחוששת היא אפילו להתייחד שמא ירגיש בעלה ותתגנה עליו – מדוע להחמיר ממידת חסידות רק מחמת חשש שמא תתייחד.

ב. מנין למד רש"י לחלק בין איסור למלקות? ה"מקנה" כתב, שרש"י הסיק זאת מהגמ' במגילה דף יד ע"א. הגמ' אומרת שם, שדבורה ישבה תחת התומר משום ייחוד, ואע"ג דמסתמא היה בעלה בעיר. ו"ציץ אליעזר" שם, פרק ז, דוחה ראייה זו. דחיינו מתבססת על הגמ' שם, שאומרת, שדבורה נקראת אשת לפידות משום שהייתה עושה פתילות למקדש, ובילקוט שמעוני (שופטים מב) מובא בשם התנא דבי אליהו, שמטרתה הייתה לזכות את בעלה – שהיה עם הארץ – בהולכת הפתילות לבית המקדש. וא"כ הרי לא היה בעלה בעיר, ואין כל ראייה מכאן לאסור כשבעלה בעיר.

ג. ולעני"ד נראה לומר, שמקורו של רש"י הוא בסוגייתנו גופה. רש"י גרס בגמרתנו: אין חוששין לה משום ייחוד. הרי שמחלקת הגמ' בין הבעל לאשה: לה אין חוששין, אך לו חוששין. וברור שא"א לומר, שההתייחסות היא לעצם המעשה, שהרי ברור שא"א לומר שלה מותר הייחוד ולו אסור, ובהכרח שהכוונה היא לתוצאה, דהיינו למלקות. הדיוק בגמ' מבורר, אך מה הסברה שבדבר?

כשבעלה בעיר קל הייחוד טפי, משום "דמסתפי מבעלה דלמא אתי" (רש"י). וכאמור, אם הגבר הוא ממקורביה בטלה סברת ההיתר של בעלה בעיר. והדברים צ"ע, דאם סברת ההיתר מבוססת על החשש שהבעל יתפסם בשעת מעשה ממש, מדוע אסור הייחוד לדעת

התוסי' והרמב"ם, בשושבינתיה. וכי ישתוק הבעל אם יתפוס את אשתו בשעת מעשה עם מקורב לה? (אח"כ מצאתי, שכן שאל "בינת אדם" בכלל קכו, סעיף ו, אות יז, ועל תשובתו והמסתעף ממנה נעמוד בעזה"י בהמשך).

מתבקש, שהחשש הוא שמא יבוא הבעל וימצאם מתייחדים, ולא דווקא בשעת מעשה. כשבעלה נמצא בעיר, יכולים אנו לומר, שהאשם בייחוד הוא הגבר הזר. האשה חוששת מבעלה שימצאה מתייחדת עם גבר זר (ותתגנה עליו – כהבנת הפני"י שהבאנו דבריו לעיל, ביישוב קושיית תוסי' על רש"י). ולכן יש לומר, שהיא אינה מעוניינת בייחוד, ואין להלקותה על כך – משא"כ הגבר הזר שאינו חושש מהבעל, ואותו יש להלקות. אמנם אם בשושבינתיה עסקין – "בעלת ברית היא לו" (רש"י) – יש להניח שהייחוד הוא על דעת שניהם, ולכן גם האשה תלקה. על הסבר החילוק בין סתם גבר זר לשושבינתיה, לשיטות תוסי' והרמב"ם, נעמוד בעזה"י בהמשך.

היתר "בעלה בעיר" כשנמצאת האשה בבית אחר

שו"ת "ציץ אליעזר", שם פרק ה, הביא דעות האחרונים השונות בנדון וסיכומן בקצרה:

ד. רש"י מנמק את ההיתר כשבעלה בעיר בכך, "דמסתפי מבעלה השתא אתי". ומכאן שאם נמצאת האשה במקום שהבעל לא יגיע אליו, משום שאינו יודע היכן היא, הרי בוודאי שיש איסור ייחוד. אמנם הרמב"ם בפכ"ב מהל' איסור ביאה הי"ב מנמק בסתם, "מפני שאימת בעלה עליה". יש מהאחרונים שכתבו, שכוונתו של הרמב"ם כרש"י, אך יש שכתבו, שהרמב"ם, שלא נימק שהחשש הוא שהשתא אתי, חולק בזאת על רש"י, וס"ל שעצם העובדה שהבעל נמצא בקרבת מקום בעיר, יש בה יצירת אימה על האשה אף שאין חשש שיבוא הוא למקום שבו היא נמצאת. ויעוין ב"ציץ אליעזר" שם שמביא את הדעות השונות, סברותיהן וראיותיהן.

ה. "בינת אדם", כלל קכו אות יז, נקט להלכה כרמב"ם ודעימיה נגד רש"י, שכשבעלה בעיר אין כלל איסור ייחוד (והיתר זאת דווקא בייחוד דרבנן, דהיינו גבר אי עם שתי נשים, כשבעלה של אחת בעיר, או בשני גברים עם אשה אחת. אך לא בייחוד דאורייתא: גבר אחד עם אשה אחת דאז יש למחות לשיטת רש"י שהייחוד אסור אף כשבעלה בעיר רק שאין לוקין). והוסיף, שההיתר הוא דווקא בבית שדרה בו, אבל בבית שאינו ביתה, אע"פ שבעלה בעיר יש בכך משום ייחוד, דל"ש דמסתפי מבעל השתא אתי, כיוון שאינו יודע היכן היא. הרי שהוא סבור, כי הרמב"ם אינו חולק בנקודה זו על רש"י, וטעמו של ההיתר כשבעלה בעיר הוא חשש מציאותי שמא יגיע בעלה, ולא חשש כלל מעצם מציאותו של הבעל בקרבת מקום.

מה הדין כשבעלה נתן לה רשות ללכת לבית פלוני? הרי הוא יודע היכן היא נמצאת, וא"כ לכאורה מותר הייחוד בכה"ג, שהרי היא חוששת שמא יבוא. למרות זאת פוסק "בינת אדם", שהייחוד בכה"ג אסור. וטעמו: כבר כתבנו לעיל, שלכאורה א"א לומר שחששה של האשה מהגעתו של בעלה הוא שמא יתפסם בשעת ביאה ממש, דמשום חשש זה אין מקום לחלק בין אדם זר למקורב לה, שהרי גם בגיטא ביה לא ישא לה בעלה פנים, ויש לה לחשוש ממנו. והסברנו את הדברים לשיטת רש"י יעו"ש.

אמנם נשארה קשה שיטת הרמב"ם והתוסי'. ומבאר "בינת אדם", שהאשה אמנם

חוששת שמא ימצאה הבעל מתייחדת, אך כל זה דווקא באיש שאינו "גייס בה", דא יחשוד אותה בעלה ויאמר דמסתמא זינתה, דאלייכ מאי בעי איש נכרי גבה – ושמא יחקור אותה ותודה לו על האמת, אבל ב"גייס בה" לא יחוש הבעל אם ימצא שהיא מתייחדת עמו, שהרי טבעי הוא שהם ביחד, ולכן יש חשש שתפתה לביאה ממש. ואייכ כשנתן לה בעלה רשות ללכת לבית אחר, אין האשה חוששת מפניו, שהרי התייחדותה שם היא ברשותו ובידיעתו, ודומה המקרה להתייחדות עם מקורבה, שגם שם ההתייחדות אסורה משום שהבעל לא יחקור אחר מעשיהם.

ויוצא אפוא, לכאורה, לדעת "בינת אדם", שאין כל אפשרות להיתר ייחוד מטעם "בעלה בעיר", כשהאשה נמצאת בבית זרים. דאם בעלה אינו יודע היכן היא, אין כל יסוד להיתר של בעלה בעיר, ואם נתן לה רשות ללכת לאותו בית, הוי כבמקרה של אדם דגייסא בה ואסור להתייחד כנייל. (אמנם אפשר לומר, שכשיודע הוא היכן היא, אך לא נתן לה רשות, יהיה מותר להתייחד, אך בפשטות נראה, שאם יודע הבעל היכן היא, הרי זה בבחינת נתינת רשות, ואייכ הוא מוחה על כך, והיא הולכת בניגוד לדעתו. אך במקרה כזה האשה כלל אינה חוששת מפניו, וזה מתבטא בעצם הליכתה בניגוד לרצונו, ולכן פשוט שהייחוד אסור).

1. הגר"ח פלאגי, בספרו "נשמת כל חי", מנסה להביא ראיה לבעייתנו, האם בבית זר מותר הייחוד כשבעלה בעיר – מתשובת הרדב"ז בח"ג סי' תפא (הדברים מובאים ב"ציץ אליעזר"). הרדב"ז דן שם בנשים ההולכות לעבוד בבית מלאכה של נכרים, ומעלה שם צדדים שונים להיתר הייחוד, ואחת מהן היא "בעלה בעיר". הרי לנו, ששייכת סברא זו גם בבית זרים. אמנם ממשיך הגר"ח פלאגי ואומר, שאין כל ראיה משם, שהרי הנשים הולכות לשם ברשות בעליהן, והרי יודע הבעל היכן נמצאת אשתו, וייתכן שילך לשם לפגוש באשתו ולשוחח עמה בעניין נצרך ואף אם אין דרכו בכך, מ"מ הרשות בידו ללכת לשם בכל שעה, ואייכ ההיתר הוא משום שחוששת היא שמא יבוא, ואין להסיק מכאן לגבי מקרה שהולכת היא לבית אחר שלא בידיעתו של הבעל, ובכח"ג ודאי אסור. "ציץ אליעזר", שם סימן מ אות ו, דוחה את דברי הגר"ח פלאגי בהסבירו את הרדב"ז, ע"פ דברי "בינת אדם", שאדרבא נתינת רשות לאשה ע"י הבעל להתייחד במקום מסוים גורמת טפי לאיסור, ואם בכל זאת התיר הרדב"ז, ק"ו שס"ל שייחוד ללא רשות מותר, דהיינו אף כשאין בעלה יודע היכן היא נמצאת.

2. יש לשים לב, שק"ו זה, שנתינת רשות מחמירה את איסור הייחוד, נכון רק ע"פ הסברו של "בינת אדם", שמסביר שהיתר בעלה בעיר הוא משום החשש שימצא את האשה בייחודה עם גבר זר ויבדוק בעניין, משאייכ ב"גייס בה", שלא יבדוק, ולכן בכח"ג אסור הייחוד. שהרי לאותן דיעות באחרונים הסוברים, שהיתר הרמב"ם הוא גם כשנמצאת היא בבית זר ובעלה אינו יודע היכן, ובכ"ז מותר הייחוד, משום שאימת בעלה עליה, אי"א להסביר במציאות זו את ההבדל בין אדם זר ל"גייס בה" ע"פ דבריו של "בינת אדם", שהרי אין כלל חשש שתיתפס ע"י הבעל, ובכ"ז אמרינן שאימת בעלה עליה. ובוודאי שלא נוכל לומר שבבית זר ב"גייס בה", יהיה קיל טפי מביתה, וכל החילוק בין זר ל"גייסא ביה" הוא רק בביתם. דזה לא מסתבר כלל.

בהכרח צריכים אנו לבוא להסבר אחר לחלק בין זר ל"גייס בה": אימת בעלה עליה מבחינת פסיכולוגית – אף אם לא מבחינה מציאותית – גורמת לכך שלא תבוא לידי זנות, אולם כל זאת במציאות של אדם זר שאין ביניהם קרבה רגשית. הזרות כשלעצמה מהווה כשלעצמו מחסום נפשי, שבהצטרף אליו מחסום נוסף שנובע מאימת בעלה

שבעיר, הרי אפשר להניח שלא תבוא לידי מעשה. אולם ב"גייס בה" לא קיים המחסום שקיים באדם זר, ואין לסמוך אך ורק על אימתה מבעלה שבעיר.

עכ"פ דווקא ל"בינת אדם", שחששה מבעלה הוא חשש על הייחוד עצמו (שיתפסם בשעת הייחוד), הכרחי הוא שנתנית רשות לאשה להתייחד בבית זר מחמירה את הסברה לאסור. אך לאחרונים החלוקים עליו, שלדעתם אין החשש מפני הייחוד, אלא הסברות כולן סובבות סביב סבירות ההגעה לזנות, אין כל הכרח לומר שהאיסור חמור יותר כשנתן לה בעלה רשות להתייחד.

דברי "ציץ אליעזר" מתפרשים אפוא כך: ממני"פ אם כ"בינת אדם", שבבית זר יש להחמיר כשבעלה בעיר, דהיינו שסברת ההיתר בנויה על היתפסות בשעת הייחוד וגו', הרי שנתנית רשות רק מחמירה את המצב וטפי יש לאסור. ואם כחולקים על "בינת אדם", שאין להחמיר בבית זר כשבעלה בעיר, דאין ההיתר בנוי על היתפסות בשעת הייחוד, אלא על סבירות ההגעה לזנות, הרי בוודאי שנתנית רשות לייחוד אין בה כדי להקל. (ואמנם "ציץ אליעזר" לא נכנס להסביר את הסברה לחלק בין אדם זר ל"גייס בה" – והנלע"ד כתבנו). ובהכרח שהרדב"ז למד כחולקים על "בינת אדם", המתירים ייחוד בבית זר.

ח. לעני"ד נראה, שכשם שהסברנו את החילוק בין זר ל"גייס בה" באופן שונה מזה של "בינת אדם", אליבא דהחולקים עליו, כך נוכל להסביר באותו כיוון גם אם נסבור כ"בינת אדם" בנקודה אחת: אין היתר להתייחד בבית זר אף כשבעלה בעיר, ומי"מ נתנית רשות ע"י הבעל לא תהיה סיבה לריעותא ולאסור את הייחוד, אלא לקולא. וכך הוא הסברם של דברים:

עיקר חששה של האשה אינו שמא יבוא בעלה וימצאם מתייחדים ויבוא לחקור, דזו סברא רחוקה היא לעני"ד, אלא חששה הוא שמא ימצאם עסוקים באותו עניין: בלבוש לא מלא וכדו'. מובן שמחד זהו חשש סביר, ומאידך יש סיכוי רב שהבעל לא יגיע ולא יתפסם. והשאלה היא מהי מידת הסבירות שאשה תיכנס לסיכון זה. אם עוסקים באדם זר, מלבד הסיכון שבהגעתו של הבעל, קיים המעצור הנפשי הטבעי בפני אדם זר – דבר כשלעצמו אמנם אינו מתיר ייחוד – וצירופם של שני הדברים – חשש מהגעתו של הבעל והמעצור הנפשי הראשוני – יש בהם ערובה סבירה שלא תתפתה האשה לבוא לידי ביאה. אך כשמדובר באדם הקרוב לה, המעצור הנפשי אינו קיים, ויש חשש שתתפתה לביאה, על אף הסיכוי שבעלה יבוא ויבחין בכך. זהו לעני"ד ההסבר בשיטת הרמב"ם ודעימיה, המתירה ייחוד לכתחילה כשבעלה בעיר ואוסרת זאת עם מי ש"גייסא ביה". אם כנים דברינו בהסבר הרמב"ם, צודק הסברו של הגר"ח פאלאג'י בדברי הרדב"ז. אין ההיתר מחמת שבעלה בעיר קיים במקרה שבעלה אינו יודע היכן היא. בפשטות התיר הרדב"ז דווקא כשיודע בעלה היכן היא, וידיעתו והסכמתו שתימצא שם אין בהן כדי להחליש את ההיתר כדברי "בינת אדם", אלא אדרבא ידיעתו את המקום שבו היא נמצאת מגבירה את חששה שמא יבוא לשם וימצאם עסוקים באותו עניין.

ט. יש אפוא הבדל בין הסברו של "בינת אדם" את הפועל היוצא מכך ד"גייסא ביה" להסברנו. לדעת "בינת אדם" זהו מצב שמהווה תירוץ לאשה מדוע היא מתייחדת. את המצב הזה הבעל מקבל בטבעיות, ולכן לא יחקור יותר. ומכיוון שכך, הייחוד בעצם אסור, כי הוא עלול להביא לביאה. זו סיבה הממעיטה את חשדו ורצונו של הבעל לחקור. להסברנו, זוהי סיבה לקירוב אפשרות הביאה. ונראה שיש נפ"מ בין שני ההסברים (מלבד כמובן הנפ"מ האם מותר להתייחד בבית זר כשהבעל יודע היכן האשה נמצאת).

במציאות של היום אין אימת אשה מבעלה מעצם הימצאותה עם אדם זר. מצוי היום שנכנס סוכן מכירות או ביטוח להציע שירותיו, מוכר ספרים וכיו. ובכלל האטמוספירה החברתית אינה כזו, שאשה תיחשד ע"י בעלה מעצם שהותו של אדם זר בבית. לפי הבנתו של "בינת אדם", אפשר שלא יועיל ההיתר של בעלה בעיר אף בביתם של בני הזוג, דלא מצוי כיום שכל הימצאות של גבר זר תעלה את חשדו של הבעל, ואי"כ יש לאסור הייחוד. אולם לפי הסברנו, אין בשינוי האווירה כיום לבטל את ההיתר, משום שעדיין חוששת אשה שמא ייכנס בעלה ויימצאו עסוקים באותו עניין.

